

Možnosti, perspektívy a úskalia integrácie pedagogiky M. Montessoriovej a digitálnych technológií

Matej Slováček

Základná škola Ruskov;
Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu OMEP

Marec 2020 (a následne školský rok 2020/2021) priniesol aj do slovenského školstva „nový vietor“. Rozdúchala ho pandémia COVID-19, ktorá zastavila a súčasne pohla ľady rutiny takmer v celom svete. Cieľom diskusného príspevku bude prezentovať a hodnotiť možnosti, výhody aj nevýhody integrácie pedagogiky M. Montessoriovej a digitálnych technológií v materskej škole, a tak otvoriť odbornú diskusiu na danú tému. Text diskusie je štruktúrovaný do štyroch častí. V úvode opisujem chronologický pohľad na zmeny, ktoré predchádzali úpravám a inováciám v školstve na Slovensku, ktoré sú podnietené pandémiou COVID-19. V prvej časti sa venujem stručnej deskripcii pedagogiky M. Montessoriovej u nás aj v Českej republike, ktoré považujeme za dôležité uviesť, aby sme čitateľa diskusie oboznámili so súčasným trendom týkajúcim sa tejto pedagogickej koncepcie a jeho popularizácie, renesancii. V druhej časti opisujem dôvody a odpovedám na otázky *Čo? a Ako?* ma motivovalo a ovplyvnilo v úvahách o digitálnych technológiách a pedagogike M. Montessoriovej. V tretej časti prezentujem aktivity, ktorými môžeme integrovať digitálne technológie do procesu výchovy, vzdelávania a výcviku podľa M. Montessoriovej, ale aj integrovať pedagogiku M. Montessoriovej do výchovy, vzdelávania a výcviku využívajúcich digitálne technológie. V poslednej časti sa snažím odpovedať na otázku *aké miesto vo výchove, vzdelávaní a výcviku dnešných detí majú digitálne technológie?* Vyslovujem mnou vnímané perspektívy a úskalia.

Začnime však poporiadku a pripomeňme si zmeny slovenského školstva. Slovenská republika a jej školstvo prešlo mohutnou školskou reformou v roku 2008.

Rok 2008 bol pre školstvo na Slovensku veľmi významným a dôležitým rokom. Začali sa postupne plniť ďalšie dôležité návrhy vyplývajúce z Milénia (konceptie výchovy a vzdelávania na 15–20 rokov). Obsahová reforma v podobe aj návrhov zmien v legislatíve dosiahla svoj úspech 22. 5. 2008 kedy bol prijatý nový zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). (Miňová, 2009, s. 141)

Na základe tohto bol reformovaný obsah vzdelávania na všetkých stupňoch škôl. Materské školy boli zaradené do systému škôl (aj keď nepovinné). Dovtedajší *Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách* (Gruziová et al., 1999) nahradil *Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie* (2008), ktorý prichádza s novým formálnym členením obsahu na obsahové a vzdelávacie štandardy v rámci tematických okruhov a vzdelávacích oblastí.

Veľkým prínosom pre materské školy boli tri dôležité momenty: (1) vytvorenie metodického príručky k Tvorbe školského vzdelávacieho programu pre materské školy, (2) vzdelávanie riaditeľiek materských škôl ku tvorbe školského vzdelávacieho programu, (3) vzdelávanie učiteľiek materských škôl ku tvorbe školského vzdelávacieho programu (Miňová, 2009, s. 141).

Nové štátne vzdelávacie programy dostali aj vyššie stupne školského systému. Ďalšia kurikulárna reforma prišla v roku 2015, nový *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách* dostali aj materské školy v roku 2016. V septembri 2019 vstúpil do platnosti nový *Zákon 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch*, ktorý o. i. zrušil od roku 2009 platný kreditový systém kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov a priniesol novo definovaný profesijný rozvoj. Napokon sme s platnosťou od 16. marca 2019 rozhodnutím ministerky školstva, vedy, výskumu a športu prerušili prezenčnú formu výchovy a vzdelávania v školách (v dôsledku svetovej pandémie) a začali aktívne učiť dištančne. V tom čase sa na Slovensku o. i. aj menila vláda, minister, názory. Dnes, v roku 2020/2021 sa vyučuje zatiaľ zväčša dištančne (druhý stupeň základných škôl a stredné školy) i prezenčne (materská škola a primárne vzdelávanie)... avšak digitálne technológie, komunikačné aplikácie sa stále viac dostávajú do popredia nielen v procese výchovy, vzdelávania a výcviku detí a žiakov, ale aj v procese profesijného rozvoja (ďalšieho vzdelávania) našich učiteľov a iných pedagogických a odborných zamestnancov školstva.

Nielen tieto udalosti okolo pandémie na Slovensku prinášajú do pedagogickej diskusie otázky digitálnych technológií vo vyučovaní detí a žiakov.

1 Pedagogika M. Montessoriovej na Slovensku (a v ČR)

Už spomenutá pedagogika M. Montessoriovej je „trendy“ a stále aktuálna a aktuálnejšia na Slovensku, aj keď má vo svete storočné korene, v Českej republike a na Slovensku ide o alternatívu pomerne novú, nakoľko jednotný

školský systém zavedený v týchto krajinách v roku 1948 a trvajúci takmer do konca 20. storočia, neumožnil využívať vedľa hlavného prúdu iné alternatívy. Nakoľko sa pedagogika M. Montessoriovej radí v súčasnosti k prúdu alternatívnej pedagogiky, považujem za vhodné stručne uviesť aktuálne podujatia a aktivity, ktoré pozorujeme vo vzťahu k trendom v náraste a popularizácii pedagogiky M. Montessoriovej na Slovensku.

V roku 2018 usporiadala Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici dvojdnové medzinárodné sympóziu venované pedagogike M. Montessoriovej. Na Prešovskej univerzite sa aj v rámci vzdelávania budúcich učiteľov konal projekt *Návraty Montessori k budúcim učiteľom*¹. Projekt č. 2013vv32 bol realizovaný v období od septembra 2013 do júla 2014. Bol podporený Nadáciou Tatra banky prostredníctvom grantovej schémy *Vedieť viac 2013*. V projekte spolupracovala Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove s občianskym združením EMERKA – rodinné oddychové centrum, ktoré sídli v Prešove. Cieľovou skupinou, na ktorú bol projekt zameraný sú študenti odboru predškolská a elementárna pedagogika a predškolská a elementárna pedagogika psychosociálne narušených, ktorí sa pripravujú na povolanie učiteľov v materských školách a vychovávateľov v školských zariadeniach (školské kluby detí, centrá voľného času, školské internáty). Riešiteľmi projektu boli Mgr. Marta Fudalyová, Mgr. Martina Vinjarová, PaedDr. Erika Novotná, PhD. (Novotná, 2014). Vybraná skupina študentov sa v Montessori centre zriadenom o. z. Emerka priamo zúčastňovala procesu rozvoja osobnosti dieťaťa prostredníctvom Montessori pedagogiky v uzavretých skupinách. Tematické zameranie Montessori modulov bolo nasledovné: cvičenia každodenného života, rozvíjania zmyslov, rozvoj geometrickej predstavivosti, praktická matematika, jazyk a reč, zoológia, botanika, kozmická výchova a geografia. Ako sme už spomínali vyššie:

Jedným z prostriedkov dosiahnutia cieľov projektu bol aj odborný seminár nazvaný Montessori v priestore formálneho a neformálneho vzdelávania, ktorý sa uskutočnil na PF PU v Prešove v októbri 2013. Odborný seminár bol venovaný filozofii Montessori pedagogiky a jej prínosu pre prax budúcich učiteľov (Novotná, 2014, s. 9).

Experimentálne overovanie, týkajúce sa pedagogiky M. Montessoriovej na Slovensku, bolo schválené Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 30.05.2011 s účinnosťou od 01.09.2011 (Rozhodnutie

¹ Autor príspevku je absolventom vzdelávania v rámci projektu č. 2013vv32 *Návraty Montessori k budúcim učiteľom*.

číslo: 2016-8672/15327:4-100B, 2016, zdroj: www.statpedu.sk). Išlo o schválenie experimentálneho overovania výchovno-vzdelávacieho programu pedagogickej koncepcie M. Montessori pre predprimárne vzdelávanie na Súkromnej základnej škole s materskou školou Márie Montessori, Borinská 23, Bratislava. Zo záverov hodnotiacej správy vyplynulo, že výskum v oblasti výchovno-vzdelávacích výsledkov potvrdil veľmi dobrú úroveň vo všetkých sledovaných oblastiach rozvoja detí. Na základe vyššie uvedeneho boli schválené výsledky experimentálneho overovania, ktoré sa týkajú školského vzdelávacieho programu Súkromnej základnej školy s materskou školou, Borinská 23, Bratislava, a „uplatňovania pedagogickej koncepcie Marie Montessori a jej prvkov vo výchovno-vzdelávacom procese v predprimárnom vzdelávaní v materských školách, zaradených v sieti škôl a školských zariadení Slovenskej republiky“.

V poslednej dobe bolo na Slovensku publikovaných aj niekoľko odborných textov o tejto pedagogike, čo podporuje moje tvrdenie o raste „popularity“ pedagogiky M. Montessoriovej: Spolok Slovákov v Poľsku a Trnavská univerzita, Filozofická fakulta vydali prácu *Poruchy vyšších zrakových funkcií detí s detskou mozgovou obrnou: Montessori terapia* (Kozelková, 2013). V tom istom roku Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave zasa *Pomôž mi, aby som to urobil sám: Úvod do pedagogiky M. Montessori* (Kosová, Almáši Koreňová, & Cinová, 2013). Pedagogická fakulta Masarykovej univerzity v súčasnosti realizuje projekt MUNI/FR/0997/2019 *Tvorba metodík pro práci s vybranými Montessori pomůckami pro matematiku jako opora pro vzělávání budoucích učitelů různých oborů*. Obdobie riešenia je nastavené na 1/2020–12/2020, cieľom projektu je vytvoriť súbor vybraných pomôcok (montessori materiálu) a ich metodík, kvôli aktuálnej potrebe zaradiť prácu s montessori matematickým materiálom do prípravy budúcich učiteľov pre odbory: Špeciálna pedagogika, Učiteľstvo matematiky pre základné školy, Učiteľstvo pre 1. stupeň základnej školy. Dôvodom je, podľa opisu projektu, vysoká využiteľnosť týchto materiálov vo vyučovaní matematiky (Mgr. Lenka Pavlíčková, Ph.D., Mgr. Eva Nováková, Ph.D.). Katedra primárnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne pod vedením Mgr. Petry Vystrčilovej, Ph.D. realizovala výskumný projekt MUNI/FR/0902/2017 *Individualizace v primárním vzdělávání – přirozené učení s respektujícím přístupem podle Montessori pedagogiky*. Trvanie tohto projektu bolo v období od 1/2018 do 12/2018 (www.muni.cz).

Rastie aj záujem o vzdelávanie, či už zo strany učiteľov alebo rodičov. Na Slovensku ho poskytujú MVDr. Eva Štarková, Slovenská asociácia Montessori, prebieha prvý diplomovaný kurz Montessori pedagóg ZŠ pozostávajúci z troch samostatných ročných úrovní, a je venovaný učiteľom základných škôl pre prácu s deťmi na základných školách, organizátor Občianske združenie Monte plus, Bratislava (www.montepius.sk). Na Slovensku taktiež Uni Kredit nezisková organizácia ponúkala kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov materských škôl v zmysle zákona platného do 31.8.2019 s názvom *Aplikácia prvkov alternatívnej pedagogickej koncepcie M. Montessori v predprimárnej edukácii* (15 kreditov). Pedagogický zamestnanec po skončení programu zdokonalí a rozšíri svoje kompetencie v oblasti implementácie prvkov alternatívnej koncepcie M. Montessoriovej do svojej každodennej pedagogickej praxe (www.unikreditbb.sk). V Českej republike je ich viac ako na Slovensku, spomeňme Ročný diplomovaný kurz Akadémie Montessori Biberkor, ktorý je integrovaným celostným programom, ktorý kombinuje tradičné základné AMI kurzy (3–6, 6–12, 12–16 rokov) a zároveň pripravuje na efektívnu integráciu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (www.erudio-montessori.cz), diplomované vzdelávanie Spoločnosti Montessori (www.montessoricr.cz), alebo AMI Prague (www.amiprague.cz). Rovnako je v Českej republike dostupná aj ponuka webinárov zväčša orientovaných na výchovu detí v domácom prostredí, ktoré sú pripravené primárne pre rodičov. Aj tieto skutočnosti v integrácii s aktuálnym stavom spoločnosti ma podnietili k úvahám. Efektivitu, účelnosť a aktuálnosť pedagogiky M. Montessoriovej nemožno spochybňovať. Aké sú ukazovatele jej aktuálnosti? Je možné pedagogiku M. Montessoriovej implementovať aj do vyučovania digitálnymi technológiami?

2 Pedagogika M. Montessoriovej – digitálne

Predprimárne obdobie vzdelávania je jedno z najsenzitívnejších a najhekctickejších období v živote každého človeka. V tomto období, pri kvalitnom a efektívnom vedení, môžeme dieťa doviest' k tomu, že úspešne bude zvládať podmienky základnej školy, najprv prvého stupňa (Miňová, 2010). Preto musíme uvažovať nad otázkou Ako?, aj vo vzťahu k digitálnym kompetenciám, ktoré môžeme v kontexte pedagogiky M. Montessoriovej priradiť do oblasti Cvičenia každodenného života.

Obdobie pandémie a dištančného vyučovania aj vzdelávania sa pedagogických zamestnancov prinieslo na trh ponuku mnohých webinárov, ktorými si učitelia aj na Slovensku rozvíjali vlastné odborné kompetencie

a zabezpečovali vlastný profesijný rozvoj, ma priviedlo k absolvovaniu o. i. aj on-line vzdelávania Projektové vyučovanie, či programov o vyučovaní na diaľku. Začal som uvažovať nad pedagogikou M. Montessoriovej aj v iných súvislostiach. „Hlavným cieľom montessoriovského vzdelávania je pripraviť deti pre život uľahčením ich normalizačného procesu k dosiahnutiu maximálne možného rozvoja osobnosti“ (Rýdl, 2007, s. 35). Obsah výchovy, vzdelávania a výcviku v tejto pedagogike je členený do oblastí Cvičenia každodenného života, Zmyslová výchova, Matematika, Jazyk a Kozmická výchova. V kontexte využívania digitálnych technológií ma zaujali Cvičenia každodenného života. Novotná (2017) uvádza, že členovia generácie Z sú stotožnení s technológiami a sú v interakcii s internetom, sociálnymi sieťami, ktoré pre nich predstavujú významný podiel ich spoločenského života. Deti generácie Z, narodené po roku 2000 sa v technike vyznajú. My, ich učitelia, vychovávatelia (aj rodičia), musíme k týmto deťom pristupovať v zmysle týchto možno povedať „vrodených“ špecifik. Musíme sa skrátka prispôbiť. Podľa Zelinkovej (1997) Cvičenia každodenného života sú aktivity tvoriace jednu z nosných oblastí pedagogiky M. Montessoriovej. Obsah týchto cvičení Montessoriová rozdelila do troch podskupín: Cvičenia sebaobsluhy (hygiena, obliekanie a vyzliekanie, stravovanie a stolovanie, chôdza...); Cvičenia zamerané na kontakt s ľuďmi (pozdrav, ďakovanie, rozprávanie sa...); Cvičenia zamerané na starostlivosť o okolie (starostlivosť o rastliny a živočíchy, prenášanie, prelievanie, presýpanie, čistenie, zametanie...). Prácu s počítačom, tabletom, digitálnou čítačkou kníh môžeme zaradiť do Cvičení zameraných na kontakt s ľuďmi. Ide o prístroje a technológie, ktoré nám umožňujú komunikovať, či už cez sociálne siete, alebo komunikovať informácie na ceste dnu a von. Deti by sme mali učiť ako tieto technológie účelne a funkčne a v neposlednom rade bezpečne využívať. Ideálne prostredníctvom hry. Miňová, Muchacki a Portik (2016, s. 228) definujú hru z pohľadu tradičnej pedagogiky nasledovne „hra – špecifická forma činnosti vykonávaná človekom od raného detstva až po starobu, ktorá sa líši od práce a učenia, je najprírodzenejšou činnosťou v predškolskom veku, forma vzdelávania, modelový scenár pre dieťa“. V kontexte nami analyzovanej pedagogiky preferujeme a používame pojem práca.

Otáznym je spojenie digitálnych technológií a montessori materiálu. *Ako pracovať s digitálnymi technológiami? Ako ich integrovať s montessori materiálom? Je to v zmysle princípov tejto pedagogiky možné? Rešpektuje to jednu z myšlienok Ruka je nástrojom ducha?* Vieme, že za základ pedagogiky M. Montessoriovej môžeme považovať skúsenostné, zmyslové učenie

priamym zážitkom, prostredníctvom práce s didaktickým materiálom v pripravenom prostredí v rámci senzitívnych fáz dieťaťa. Využívanie digitálnych technológií (čo najmenej, čo najefektívnejšie) považujeme za nevyhnutnosť v kontexte dneška a špecifik generácie dnešných detí. Uvažovali sme a analyzovali vybraný didaktický materiál, v tomto príspevku uvádzame ukážku možností využitia dvoch materiálov. Prvého z oblasti Zmyslová výchova a druhého z oblasti Matematika. Oba však využívame na rozvíjanie matematických kompetencií detí. Aktivity sme nastavili pre možnosť využívania interaktívnej tabule alebo tabletu. Opisujeme využitie aplikácie kahoot.it a snažíme sa využiť didaktický materiál na plnenie minimálne jedného cieľa jeho využitia. Aplikácia funguje na báze výberu z odpovedí, resp. možností.

V nasledujúcej časti budeme uvádzať aktivity s využitím dvoch materiálov typických pre Montessori aktivity – ružová veža a červeno-modré tyče. Cieľom práce s ružovou vežou je rozvíjať jemnú motoriku, spresňovať koordináciu pohybov, utvárať zmysel pre usporiadané štruktúry, *oboznamovať s pojmami veľký, malý, väčší, menší, najväčší, najmenší*. Cieľom práce s červeno-modrými tyčami je o. i. naučiť sa *počítat od jeden do desať*, poznať postupnosť čísel (aj veľkostí).

3 Aktivity: montessori a digitálne technológie – možnosti

Možnosť integrácie na pohľad neintegrovateľného môže byť niekoľko. V auguste 2020 som bol aktívne účastný na online *Community Conversations: The Shape of What Comes Next*, kde boli hlavnými rečníkmi Dr. Marc T. Frankel a Judith Schechtman, M.S.W. Diskutovalo vyše 120 zainteresovaných z mnohých krajín sveta (USA, Kanada, aj štáty Európy a Ázie...). Organizátormi boli Lead Montessori & Asociace Montessori Česká republika. Aj toto stretnutie potvrdilo moje myšlienky a názory, že predmetná pedagogika sa stále rozvíja, resp. prispôsobuje dobe (aj vo využívaní digitálnych technológií, diaľkového vzdelávania výchovy a výcviku, ale nielen v nich). Je podnetné si vždy položiť otázku: *Čo by (u)robila Mária Montessoriová?* Vhodné je myslieť na to, že jej cieľom bolo stručne povedané vychovať samostatného, sebavedomého, slobodného, zodpovedného a dobrého človeka.

Prvou z možností, ktorá bola a je reálne využívaná v zahraničí, kde pedagogika M. Montessoriovej a jej škole nie je „iba“ alternatívou, je (a v čase pandémie a dištančného vzdelávania aj musí byť) vyučovanie on-line.

Kolegyne a kolegovia z vyššie spomenutej medzinárodnej komunikácie uviedli, že vyučujú cez platformu Zoom. Vyučovanie je realizovateľnejšie na základnej, či strednej škole, ale aj v materskej. Cez Zoom je možné o. i. deťom a žiakom rozprávať príbehy, napríklad o vzniku písma, o vzniku sveta a rozprávať sa s nimi o tom. Druhou možnosťou, ktorú sme rozpracovali do prostredia materskej školy v kontexte na Slovensku platného kurikula predprimárneho vzdelávania, je využívanie digitálnych technológií počas prezenčnej formy výchovy, vzdelávania a výcviku (za istých podmienok – pomoc rodiča, je to možné aj počas dištančnej formy). Možnosťou je učiť deti pracovať s tabletom alebo interaktívnou tabuľou. S prihliadnutím na materiálno-technické podmienky a vybavenie takmer všetkých materských škôl na Slovensku ide skôr o využívanie interaktívnej tabule. Využitelná je aplikácia kahoot.it. Aktivity s touto aplikáciou opisujeme nižšie.

Aktivita s obdovou ružovej veže

Vzdelávacia oblasť: Matematika a práca s informáciami; *Podoblasť:* Logika; *Výkonový štandard:* Vytvorí dvojicu objektov na základe danej logickej súvislosti. *Výchovno-vzdelávacie cieľ:* Priradiť kocku k podstave podľa veľkosti pomocou aplikácie kahoot.it. *Metodický postup a opis:* Na interaktívnej tabuli zapnem aplikáciu (hru) kahoot.it. Úlohou detí bude určiť, zvoliť, ktorý štvorec (podstava) patrí ku ktorej ružovej kocke podľa veľkosti. Deti musia priradiť podstavu ku kocke na základe veľkosti. Aktivitu majú zažitú s reálnou ružovou vežou. U detí rozvíjam matematické predstavy (veľkosť, geometrické útvary a telesá) (obrázok 1 a 2). Obrázok 1 a 2 prezentujú ukážku úlohy v aplikácii kahoot.it, ktorú vidia deti. Možností sú rozdelené farebne a označením útvarami. Dieťa dotykom, označí odpoveď, ktorú považuje za správnu. Kahoot.it odpovede vyhodnotí.

Obrázok 1. Aktivita s ružovou kockou 1. Vlastné spracovanie.

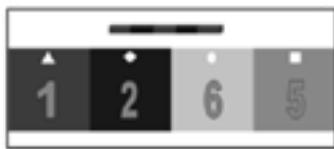

Obrázok 2. Aktivita s ružovou kockou 2. Vlastné spracovanie.

Aktivita s obdobou červeno-modrých tyčí

Vzdelávacia oblasť: Matematika a práca s informáciami; *Podoblasť:* Čísla a vzťahy; *Výkonový štandard:* V obore do 10 určí počítaním po jednej počet predmetov v skupine. *Výchovno-vzdelávacie cieľ:* Priradiť číslo (počet) k tyči podľa počtu jej dielikov pomocou aplikácie kahoot.it. *Metodický postup a opis:* Na interaktívnej tabuli zapnem aplikáciu (hru) kahoot.it. Úlohou detí bude určiť, zvoliť, ktoré číslo patrí danej červeno-modrej tyči. Deti musia spočítať dieliky na tyči a určiť ich počet (Obrázok 3). Obrázok 3 obsahuje ukážku úlohy s červeno-modrou tyčou. Možností sú rozdelené farebne. Dieťa dotykom, označí odpoveď, ktorú považuje za správnu. Podobná aktivita sa robí aj s originálnym hmotným priestorovým materiálom. Kedy sa pracuje s červeno-modrými tyčami a šmirglóvymi číslami.

Deti môžu pracovať individuálne aj vo dvojiciach. Pri práci vo dvojiciach sa snažím, aby sa deti striedali, ak jeden nevie, prenechá „ťah“ druhému. Dbám na slušnú a zdvorilú komunikáciu medzi deťmi.

Obrázok 3. Aktivita s červeno-modrou tyčou. Vlastné spracovanie.

Využívanie spojenia pedagogiky M. Montessoriovej a digitálnych technológií v edukačnej praxi materskej školy je možné (a vhodné) zaradiť účelne, nie náhodne. Môže ísť na jednej strane o možnosť výberu pre dieťa (spravidla v originálnom montessori prostredí – v rámci súčasného právneho stavu

nie je možné, ak považujeme za materskú školu inštitúciu zaradenú v sieťi škôl a školských zariadení Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky), na druhej strane o využívanie v kurikulárnom projekte v materskej škole, ktorá má, alebo nemá prvky pedagogiky M. Montessoriovej implementované vo svojom školskom vzdelávacom programe. „Kurikulárne projektovanie v materskej škole je zaujímavou možnosťou ako spracovať, analyzovať a deťom sprostredkovať obsah vzdelávania a výchovy, smerovať k dosahovaniu kompetencií v zmysle vzdelávacieho programu“ (Slováčková, 2019/2020, s. 43).

4 Ruka je nástrojom ducha, alebo aké miesto vo výchove, vzdelávaní a výcviku dnešných detí majú digitálne technológie? – perspektívy a úskalia

V praxi pedagogiky M. Montessoriovej je dôležité a neopomenuteľné (1) zmyslové učenie sa, (2) učenie sa zážitkom, (3) učenie sa bezprostrednou skúsenosťou. Práca s rukou, respektíve manipulácia s didaktickým materiálom je základnou doménou tohto procesu.

Ako som spomenul vyššie, dnešné deti sa rodia „s mobilom v ruke“. Je preto nereálne, aby sme aj v kontexte praxe alternatívnych, reformno-pedagogických, či inovatívnych koncepcií digitálne technológie, pomôcky a materiál (hračky) tabuizovali. Práve naopak, naším poslaním ako učiteľov (aj rodičov) je facilitovať pri vžívaní sa dieťaťa do kultúry, zvykov a každodenného života. Preto sme prácu s digitálnymi technológiami zaradili do oblasti Cvičenia každodenného života.

Predmetná diskusia a vyššie prezentované možnosti môžu byť chápané v dvoch smeroch. Prvým je smer integrovania prvkov pedagogiky M. Montessoriovej do tradičnej materskej školy s využitím digitálnych technológií. V tomto prípade je takáto práca podobná s inými aplikáciami, ktoré sú dostupné, avšak materiál montessori má prvky medzinárodnosti (ružová veža je rovnaká v každej krajine, v každej montessori škole), je možnosť poznania deťmi, ak majú montessori materiál doma a podobne. Druhým smerom je integrovanie digitálnych technológií do pedagogiky M. Montessoriovej, ktorým aj táto škola „pôjde s dobou“. Deti sa naučia pracovať s digitálnymi technológiami, zároveň pracujú so známym materiálom. Cítia sa bezpečne. Možností pre prácu je mnoho: individuálna práca, práca vo dvojiciach, skupinová práca a podobne. Tu zohráva rolu erudovanosť učiteľky/učiteľa a jeho pedagogické majstrovstvo.

To je *perspektíva* (+) a súčasne prevencia proti negatívnym, často až patologickým javom, ktoré u detí vo vzťahu k digitálnym technológiám vznikajú (závislosť, agresivita...). Keď budeme deti od raného a predškolského veku učiť načo a ako nám slúžia, resp. pomáhajú digitálne technológie a naučíme ich s nimi racionálne a funkčne pracovať (samozrejme s mierou!), vtedy budú naše deti samostatné a zodpovedné v práci a manipulácii s nimi.

Úskalím (-) najmä v tradičnej materskej škole, môže byť postupné nadmierne využívanie týchto moderných vymožeností, a to v dôsledku „pohodlnosti“ učiteľky a učiteľa v príprave na výchovno-vzdelávací a výcvikový proces. Úskalím v praxi pedagogiky M. Montessoriovej (a nielen v nej) je nedostatočnosť zjemňovania a rozvíjania zmyslov, najmä hmatu, kedy prsty (často iba jeden – ukazovák) na hladkej obrazovke, ktorá nevyžaduje námahu, tlak ruky a často ani presnosť, nedostávajú dostatok podnetov. Preto je vhodné prácu s digitálnymi technológiami plánovať v maximálne minimálnej miere a kompenzovať (viac ako bežne) prácou s hmatovými doskami, formami povrchu, šmirgľovými číslicami, či písmenami. Pretože sa nesmie stať, že základy výchovy, vzdelávania a výcviku v pedagogike M. Montessoriovej sa vytratia na úkor hocičoho, nielen digitálnych technológií. Pretože: „Práca so zmyslovým materiálom výrazne podporuje intelektuálny vývin dieťaťa: vnímanie, triedenia, zapamätávanie, vybavenie z pamäti a pozorovanie sú psychické procesy ... Zmyslová výchova tvorí základ, z ktorého sa ďalej rozvíja jazykové vyjadrovanie a matematické myslenie“ (Anderlik, 2019, s. 32).

5 Slovo na záver

Cieľom príspevku bolo prezentovať a hodnotiť možnosti, výhody aj nevýhody integrácie tejto pedagogiky a digitálnych technológií v materskej škole, a tak otvoriť odbornú diskusiu na danú tému. Uviedli sme dve možnosti: (1) Zoom on-line vzdelávanie, (2) kahoot.it aplikáciu. Možnosti integrácie témotvorných konceptov nášho príspevku sme zhodnotili vo vzťahu k jej perspektívam aj úskaliam. Digitálne technológie sa stali súčasťou každodenného života nás aj našich detí, i žiakov. Musíme dieťa vnímať ako celok a aj preto potrebujeme v kontextoch dnešnej doby implementovať do edukačného procesu aj prácu s digitálnymi technológiami, aby sme deti naučili ich efektívne, účelne a najmä bezpečne využívať. Nesmieme prácu s nimi tabuizovať, avšak ani preháňať. Pokúsil som sa načrtnúť možnosti prepojenia pedagogiky M. Montessoriovej a digitálnych technológií so stručným hodnotením.

Týmto príspevkom rád otvorím širšiu diskusiu a úvahy o týchto témach, ktoré sú nielen perspektívami ale aj úskaliami, a to nielen v pedagogike M. Montessoriovej.

Literatúra

- Anderlik, L. (2019). *Jedna cesta pro všechny! Život s Montessori*. Praha: Montessori ČR.
- Guziová, K., Uherčíková, V., & Haverlík, I. K. (1999). *Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách*. Bratislava: Ministerstvo školstva SR, Štátny pedagogický ústav.
- Kosová, I., Almáši Koreňová, Z. & Cinová, E. (2013). *Pomôž mi, aby som to urobil sám: Úvod do pedagogiky M. Montessori*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.
- Kozelková, M. (2013). *Poruchy vyšších zrakových funkcií detí s detskou mozgovou obrnou. Montessori terapia*. Trnava/Krakow: Filozofická fakulta TU v Trnave/Towarzystwo Slowaków w Polsce.
- Miňová, M. (2009). Zmeny v našom školstve – poznatky a skúsenosti. In M. Podhájecká & M. Miňová (Eds.), *Predprimárna edukácia v podmienkach súčasnej reformy* (s. 141–145). Prešov: PU v Prešove, Pedagogická fakulta, SV OMEP.
- Miňová, M. (2010). Elementárna gramotnosť v podmienkach materskej školy. In L. Belásová (Ed.), *Aktuálne možnosti utvárania elementárnej gramotnosti* (s. 108–115). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.
- Miňová, M., Muchacki, M. & Portik, M. (2016). *Roma child in the information society*. Kraków: Petrus.
- Novotná, E. (2014). Návrat montessori k budúcim učiteľom. ciele, zámery, torzo projektu. In E. Novotná (Ed.), *Montessori v priestore formálneho a neformálneho vzdelávania učiteľov* (s. 7–10). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.
- Novotná, E. (2017). *Pedagogika voľného času. Teória výchovy mimo vyučovania a vo voľnom čase*. Prešov: Rokus.
- Rýdl, K. (2007). *Metoda Montessori pro naše dítě: Inspirace pro rodiče a další zájemce*. Pardubice: FF Univerzity Pardubice.
- Slováčková, D. (2019/2020). *Rozprávkový poklad – kurikulárny projekt v materskej škole. Naša škola*, 23(5), 38–43.
- Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. (2008). Bratislava: Štátny pedagogický ústav.
- Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. (2016). Bratislava: Dr. Jozef Raabe Slovensko.
- Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zelinková, O. (1997). *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál.

Autor

PhDr. PaedDr. Matej Slováček, Základná škola Ruskov, Ruskov 32, e-mail: slovacekmatej@gmail.com